

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

En rättvis bild?

En studie av hur socialtjänsten porträtteras i media

Kandidatuppsats
Höstterminen 2011
Gustav Schmidt
Handledare: Ulrika Levander

Abstract

Titel En rättvis bild? – En studie av hur socialtjänsten porträtteras i media

Författare Gustav Schmidt

Nyckelord Media, socialtjänst, makt, profession

Syftet med uppsatsen är att undersöka hur Sveriges Television och TV 4 skildrar socialtjänsten i sina nyhetsprogram. Frågeställningarna som ska ge svar på detta är:

- Hur ser de program som omnämner socialtjänsten ut?
- Vilken bild förmedlas i programmen?
- Vem kommer till tals?

Urvalet består av TV program listade i Svenskt Mediearkiv som förknippas med socialtjänsten under perioden 2007 till 2009. Undersökningen är en blandning mellan en kvalitativ och en kvantitativ innehållsanalys. Tillvägagångssättet har inslag av induktion där resultat och teori har tagits fram i en process som varvar genomgång av material med analys. Materialet har fått styra kodning och val av teoretiska referensramar, olika kategorier för analysen har lagts till allt eftersom.

Resultaten visar en mediebild av socialtjänsten med liten förståelse för socialarbetaren och det sociala arbetet. Trots att programmen skildrar det sociala fältet och att samtliga program är kopplade till socialtjänst så är det i huvudsak andra professioner som uttalar sig i egenskap av experter, andra professioner som visar sig ha makt och inflytande inom fältet. En bild förmedlas av att det inte är socialarbetaren som besitter den mest relevanta kunskapen inom det egna området. Socialtjänsten skildras inte på ett neutralt och nyanserat sätt i programmen.

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning.....	2
1 Inledning.....	4
1.1 Bakgrund och problemformulering	4
1.2 Syfte och frågeställningar	4
1.3 Förförståelse	4
2 Teoretisk referensram och tidigare forskning	6
2.1 Makt, inflytande & demokrati	6
2.2 Medielogik & samhälle	6
2.3 Teoretiska aspekter på professioner och status.....	7
2.4 Tidigare Forskning	8
2.4.1 Television and the public image of social workers: portrayal or betrayal	8
2.4.2 Social worker perceptions of the portrayal of the profession in the news and entertainment media: an exploratory study	9
2.4.3 Media och socialt arbete – en explorativ studie av medierapporteringen som påverkansfaktor inom socialtjänsten i Sverige och England	10
3 Metod	11
3.1 Metodval & analysmetod.....	11
3.2 Urval & tillvägagångssätt	12
3.3 Validitet & Reliabilitet	14
3.4 Metodkritik	14
3.5 Etiska överväganden.....	14
4 Resultat & analys	16
4.1 Vad är det som avhandlas/belyses i programmen?.....	16
4.1.1 Vad får det för konsekvenser?	18
4.1.2 Hur kan det förstås teoretiskt?	20
4.2 Vem uttalar sig?.....	21
4.2.1 Vad får det för konsekvenser?	24
4.2.2 Hur kan det förstås teoretiskt?	24
4.3 Vem ställs till svars?.....	26
4.3.1 Vad får det för konsekvenser?	28
4.3.2 Hur kan det förstås teoretiskt?	29

5 Koppling tidigare forskning	30
6 Slutdiskussion.....	31
6.1 Vidare forskning	32
7 Referenslista	33
Bilagor.....	34
Appendix: lista över program från Svensk Mediedatabas	34
Kodningar	35

1 Inledning

1.1 Bakgrund och problemformulering

Varför kommenteras inte de sociala frågorna i samhället av socialtjänstens främsta företrädare – socialarbetarna?

(norrnan.se)

Så inleds artikeln ”Om du inte syns så finns du inte” i tidningen Norrnan skriven av tre universitetslärare vid Göteborgs Universitet, en artikel som ställer sig just frågan om varför vi socialarbetare är så tysta. Författarna ropar efter en nyanserad och kunnig kommentar från socialarbetarna själva kring de frågor som rör deras arbete. De menar att socialarbetaren behövs i debatten kring sociala frågor och att det framför allt är klienterna som förlorar på socialarbetarnas tystnad (norrnan.se).

Mediebilden av socialt arbete och socialtjänst uppfattas av många socialarbetare som negativ (Gibelman 2004; Zugazaga, Surette, Mendez & Otto 2006; Hadenius & Weibull 2005; Starrin & Swärd 2006) och trots detta väljer följaktligen mycket få att uttala sig i media. Socialarbetare väljer att inte möta den kritiska bild de upplever ges genom att berätta om det arbete de utför och därmed ge en kompetent och rättvisande bild av det arbete de genomför. Vad är det som gör socialarbetarna motvilliga, ja kanske rent av rädda för att uttala sig i media? För att närma mig denna fråga vill jag titta på hur socialtjänsten skildras i media. För att kunna möta mediabilden kan det vara bra att veta hur den faktiskt ser ut.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att undersöka hur Sveriges Television och TV 4 skildrar socialtjänsten i sina nyhetsprogram.

- Hur ser de program som omnämner socialtjänsten ut?
- Vilken bild förmedlas i programmen?
- Vem kommer till tals?

1.3 Förförståelse

Jag drivs av ett engagemang av att vi socialarbetare behöver komma ut och synas, att vi behöver berätta om vårt arbete för att bli erkända och få förståelse i vår omvärld. Jag kommer själv från en akademisk bakgrund med människor som respekterar att jag väljer att ägna mitt liv åt socialt arbete men jag har ofta mött en oförståelse och en nedlåtande syn på detta när jag gått utanför mina närmaste kretsar. Uppsatsen kommer att färgas av detta att jag på förhand anser att vi för att få en större förståelse och därmed även högre status och legitimitet för vårt arbete, måste bli bättre på att berätta om det för andra. En viktig utgångspunkt att ta i beaktande i det fortsatta läsandet.

Min bild av medierapporteringen kring socialt arbete och socialtjänst färgas av hur jag ser på journalister och deras arbete i stort. Jag har ofta en känsla av att de inte är särskilt intresserade av att skildra något objektivt och sakligt, utan istället att de är drivna av politiska åsikter eller

ekonomiska incitament. Det kan vara fördjupade samhällsprogram som driver teser och berättar det de vill berätta snarare än vad som sker i verkligheten, nyheter som är drivna av att ha ett stort antal tittare/läsare/lyssnare eller som styrs av den politiska färg journalisten eller det medium journalisten företräder har. Förförståelsen bygger upp hur vi förstår allt det vi ser och hör (Widerberg 2002) och jag färgas naturligtvis av detta. Jag försöker därmed vara så transparent i mina resonemang som jag kan och hålla mig saklig i min analys. Det är lätt att få en känsla i programmen men jag kommer inte ta med detta som något som färgar mina slutsatser eller det jag tar upp om jag inte hittar ett sakligt och transparent argument för att göra så. Är en fråga särskilt öppen för tolkning kommer jag även att ange detta. Jag kommer att ha en i grunden kritisk inställning till min förförståelse och kommer försöka att ifrågasätta det jag tror mig se. För att öka transparensen kommer jag i stor utsträckning använda mig av citat och hänvisa till specifika program antingen via direkt hänvisning vid citat via datum eller i löpande text och referat via de kategorier jag kodat programmen i. Exempelvis skriver jag utifrån programmen som handlar om barn eller om morgonsofforna.

2 Teoretisk referensram och tidigare forskning

2.1 Makt, inflytande & demokrati

I Starrin och Swärd (2006) beskrivs hur medier allmänt anses kunna påverka frågor som rör det sociala arbetets fält. De kan ha en typ av dagordningsfunktion där de påverkar vad som tas upp och inom vilka ramar arbetet kan utföras. De kan även påverka både politiker och myndigheter ur en legitimitetssynpunkt genom att belysa och göra olika sociala fenomen eller händelser kända för allmänheten. Genom att rapportera ofta om olika händelser kan även en känslighet skapas hos allmänheten för vissa frågor. Olika aktörer i samhället kan använda medierna för att påverka synen på sociala problem och lösningar på dem. Samtidigt förväntas media vara på allmänhetens sida och ge röst åt svaga grupper. Socialarbetare upplever ofta att media ger en negativ bild av dem som antingen hårda byråkrater eller som att de inte tar sitt ansvar. Många upplever även tystnadsplikten som ett problem då de känner att den hindrar dem från att framträda och bemöta media, i detta kan socialarbetaren känna sig maktlös, missförstådd och angripen (Starrin & Swärd 2006).

Rothstein (2010) skriver hur socialtjänsten som myndighet liksom andra offentliga institutioner bygger på samhällelig legitimitet. I ”Medieboken” skriver Hadenius och Weibull (2005) att en offentlig myndighet behöver vara politiskt motiverad för sitt existensberättigande och det gör att det även finns ett behov av att granska den. En av dess granskare är således media. Medierna har därmed en granskande funktion och medlen att lyfta upp olika frågor för allmänheten att beskåda. I detta är det viktigt att journalistiken är neutral och ger en rättvis bild vilket kan vara svårt om den enskilde människans parti samtidigt ska tas. En paradox i medielogiken. Även andra typer av åsikter och drivkrafter kan ligga bakom medias maktutövning. Medierna ska försvara demokratin och det fria samhället men kan samtidigt drivas av vinstintressen och tjäna olika politiska syften. Om den politiska färgen exempelvis förespråkar en liten eller en stor statlig/offentlig inblandning i människors liv kan det påverka hur olika sociala problem tolkas och hur de skildras, samt även vilka åtgärder som framhålls vara lösningen (Hadenius & Weibull 2005). Socialarbetarna själva saknar en allmän kanal att nå ut till allmänheten utanför media (Starrin & Swärd 2006) och är således beroende av att media förmedlar en rättvis bild av dem för sin legitimitet (Hadenius & Weibull 2005; Rothstein 2010).

2.2 Medielogik & samhälle

Hadenius och Weibull (2005) skriver att massmedia har en central roll i det moderna demokratiska samhället. Dess roll följer vissa bestämda uppgifter:

- Informera om vad som händer i samhället
- Kommentera och analysera både fristående/oberoende och som språkrör för vissa intressen (forum för debatt)
- Granskande, den så kallade tredje statsmakten, och kontroll av makthavare och allmänhetens företrädare gentemot dessa.

(Hadenius & Weibull 2005:36)

Det finns exempel på hur tystnad gentemot media kan vara förödande, väljer en sida att vara tyst blir det kritikernas bild som blir den rådande (Hadenius & Weibull 2005).

Hadenius och Weibull (2005) skriver att svensk media styrs av vissa pressetiska regler. Förhållanden ska skildras med ett mått av objektivitet och sträva efter en sanningsenlig, relevant, balanserad och neutral bild av verkligheten. Vidare ska de olika parter som skildras ges utrymme och inte endast vissa delar av en parts totala utbud ska skildras.

Journalisten kan inte tillåtas att genom värderande attribut eller på annat sätt ta ställning för eller emot den andra parten.

(Hadenius & Weibull 2005: 372)

Att avgöra vad som är positivt eller negativt för den ena eller andra parten kan dock vara svårt. I uppdraget ligger även att förmedla så bra kunskap som möjligt på så kort tid som möjligt, det vill säga med både kvalitet och effektivitet (Hadenius & Weibull 2005).

Hadenius och Weibull menar vidare att en särskild typ av medielogik har betraktats i just formatet, televisionen. En utveckling av TV mediet där berättandet har blivit viktigare än själva innehållet. Med det menas att formen, det vill säga berättandet, går före. Det blir därmed viktigare att det är en bra berättelse än att innehållet i berättelsen är exempelvis objektiv och så vidare. Att informera blir inte längre det huvudsakliga syftet utan även att underhålla, skapa effekter, forma och tolka verkligheten åt människor. Dramaturgin i exempelvis nyheter blir således att förenkla och förtydliga och därmed utvecklas retoriska grepp där till exempel ”det onda” ställs mot ”det goda” och andra liknande förenklingar (Hadenius & Weibull 2005).

2.3 Teoretiska aspekter på professioner och status

Thylefors (2007) beskriver hur formaliserad kunskap genom teorier och diverse abstraktioner kan bilda en form av elitkunskap som ger status åt den som besitter den i relation till andra. Yrkesgrupper hävdar genom denna kunskap sina positioner gentemot andra yrkesgrupper och den dominerande gruppen präglar exempelvis kultur, mål, språk och värderingar. Thylefors (2007) hänvisar till professionaliseringslitteratur (Etzioni 1970; Freidson 1986, 2001) och nämner ett antal kriterier relevanta för att ett yrke ska uppnå status som profession:

- Yrkesmonopol som garanteras via en legitimering eller auktorisation.
- Kontroll över forskning och kunskapsproduktion inom yrkesområdet.
- En utvecklad käranda och en yrkesorganisation endast öppen för medlemmar med den formella utbildningen.

(Thylefors 2007:41)

Thylefors (2007) beskriver hur olika yrkesgrupper i olika grad är professionaliserade där yrken som läkare, jurist, psykolog utgör de starkast etablerade professionerna. En stark professionell identitet hos en yrkeskår kan även göra att lojaliteten i första hand finns inom professionen och inte gentemot uppdragsgivare. Arbetsplatsen blir således i första hand en plats där kunskap omsätts i praktiskt arbete. Den professionelle identifierar sig i första hand med yrkeskåren snarare än med arbetsplatsen vilket kan skapa friktion om verksamhetens mål

skiljer sig från professionens. Inomprofessionell etik och värderingsgrund kan också kontrastera mot verksamhetens, de yrkesverksamma socialiseras redan under sin utbildningstid och har således redan vissa uppfattningar när de kommer till en arbetsplats. Innehar yrkeskåren en hög grad av diskretion ligger följaktligen mer makt hos den enskilde professionelle gentemot arbetsgivaren (Thylefors 2007) medan hög status även kan ge mer makt i förhållande till andra professioner/yrken (Thylefors 2007; Rothstein 2010) vilket jag beskriver närmare nedan.

Rothstein (2010) beskriver hur medborgarnas tilltro till en yrkeskår är avgörande för legitimiteten bakom de åtgärder det offentliga genomför. Yrkeskårens status påverkar således legitimiteten i den politik som bedrivs. Han beskriver även hur olika professioner har olika status och att allmänhetens tilltro till dem därmed även varierar. Om det beror på att yrkeskåren behärskar kunskapsområdet eller inte ger han däremot inget svar på, inte heller om det har att göra med huruvida exempelvis hög-statusyrket läkare har en högre ställning än socialarbetaren genom att dess kunskap är lättare att tillämpa än socialarbetarens. Han nämner dock dessa som eventuella förklaringar. Den status en yrkeskår har är således beroende av allmänhetens uppfattning (Rothstein 2010), som tidigare beskrivits under kapitel 2.1 är media en viktig kanal till allmänheten (Hadenius & Weibull 2005; Starrin & Swärd 2006) och om det visar sig att socialtjänstens företrädare är tysta i media går det att dra slutsatsen att detta kan påverka inte bara deras ställning gentemot andra professioner och sina arbetsgivare utan även gentemot allmänheten. Därmed, för att stärka det sociala arbetets inflytande över politik och samhälle, är det rimligt att anta att socialarbetare bör arbeta för att föra en tydligare dialog i medierna.

2.4 Tidigare Forskning

Tidigare forskning i ämnet för uppsatsen, hur socialtjänsten skildras i TV media, har varit svårt att hitta. Ämnet tycks inte ha varit mål för forskning i någon större utsträckning, inte heller när jag utvidgat frågan att sträcka sig utöver TV mediet specifikt. Det finns dock en del forskning som angränsar ämnet med frågor såsom:

- hur skildras socialarbetaren i underhållningsprogram
- vilken bild har allmänheten av socialtjänsten
- hur uppfattar socialsekreterare den bild massmedia förmedlar av yrket

Genomgången av tidigare forskning kommer därav kretsa kring den forskning som ligger nära uppsatsämnet. Nedan följer således ett urval av den forskning som ligger nära ämnet för uppsatsen.

2.4.1 Television and the public image of social workers: portrayal or betrayal

Gibelman (2004) beskriver TV mediet som ett medium som snabbt levererar budskap med omfattande samhällligt inflytande. Undersökningen fokuserar på tre specifika underhållningsprogram som sänts i USA. Programmen skildrar i huvudsak socialarbetare, detta genom att huvudpersonen i samtliga program är en sådan. Vidare försöker undersökningen ge en bild av hur socialarbetarna skildras i dessa program. I undersökningen dras slutsatsen att bilden av socialarbetaren som ges i huvudsak är negativ. Mer specifikt ser författaren att den bild som ges är respektlös mot socialarbetarna och att den skildrar dem som antiprofessionella. Det grundläggande budskapet de ser är att det inte krävs något att bli

socialarbetare och att vem som helst kan göra det arbete denne utför. Författaren jämför sedan detta med hur det ser ut i det verkliga USA där endast en procent av socialarbetarna har så låg utbildning som de som skildras i programmen. Gibelman (2004) försöker hitta förklaringar på detta hos publiken och i mediernas relation till dem, att det rör sig om en form av medielogik. De ställer sig frågan ifall programmen görs på det här sättet så är antagligen publiken receptiv för det och att den bild som ges av socialarbetaren i någon mån överensstämmer med den offentliga bilden av socialarbetaren. Författaren utgår här från att medierna endast försöker anpassa sig till publiken. De hänvisar även till hur TV av andra forskare (Haynes & Mickelson 2000) beskrivs som det mest kraftfulla mediet vi har idag. TV når ut och påverkar många och speglar samtidigt existerande attityder och åsikter. Gibelman (2004) påpekar att andra professioner såsom läkare, jurister, brandmän och poliser inte porträtteras på samma sätt som socialarbetarna. Det finns ett flertal exempel på hur dessa andra yrkeskategorier porträtteras på ett positivt sätt som kompetenta yrkesutövare i ett yrke som kräver sin utbildning. Författaren menar att det sätt som socialarbetaren skildras på gör att yrket bibehåller sin låga status. Gibelman (2004) belyser att det finns en medvetenhet hos socialarbetare i USA om den negativa bilden som ges av dem och att det har gjorts försök att nå ut med en annan bild men att det är svårt att konkurrera med de medel de har till hands. Författaren tar upp observationer gjorda före och efter att ett program som handlade om lärare sänts. Lärarnas image sägs ha drastiskt försämrats till följd av den negativa bild av yrkeskåren som gavs i detta program, vilket tyder på att bilden för en yrkeskår kan påverkas av underhållningsprogram. Författaren drar därmed slutsatsen att det finns ett behov av att socialarbetare utvecklar färdigheter i att bemöta media. Gibelman (2004) ser media som ett sätt att åstadkomma sociala förändringar på och att socialarbetarna därmed bör ha ett intresse av att påverka den bild som ges av dem. Att socialarbetare blir mer kunniga i att bemöta media ser författarna även som ett sätt att öka kunskapen hos journalister och andra mediearbetare om professionen. Detta för att de ska kunna ge en mer rättvis bild av yrkeskåren (Gibelman 2004).

2.4.2 Social worker perceptions of the portrayal of the profession in the news and entertainment media: an exploratory study

Studien utgår från enkäter som socialarbetare i Florida, USA, fått besvara kring hur de uppfattar att de porträtteras i media. Författarna till studien; Zugazaga, Surette, Mendez och Otto (2006), drar utifrån sina resultat slutsatsen att de socialarbetare som deltagit i studien uppfattar det som att socialarbetaren framställs mer negativt än positivt i nyhets- och underhållningsmedia. Författarna refererar till tidigare forskning som belägger att socialarbetare länge har varit oroade över hur de porträtteras i media (Franklin & Parton, 1991; Gabor, 1990; McGowan & Walsh, 2000). En referens till forskning i Storbritannien, (Franklin, 1998) visar hur den negativa mediala bilden som socialarbetarna uppfattar kan verka demoraliserande för yrkeskåren. En annan studie från USA (Reid & Misener 2001) visar hur mediebilderna kan påverka vitaliteten och effektiviteten hos socialarbetarna. Författarna beskriver hur de flesta människorna i både USA och Storbritannien inte har någon egen erfarenhet av kontakt med det sociala arbetet vilket medför att de är beroende av den bild som ges i media för att skapa sig en uppfattning. Vidare konstaterar författarna att det finns begränsat med forskning kring hur relationen mellan professionen/socialarbetaren och media ser ut. De menar att forskningen istället mest fokuserat på hur allmänheten ser på socialt arbete och hänvisar exempelvis till Le Crog & Stinson (2004). Författarna menar att socialarbetare oroar sig över den bild media ger av dem och de tror att det har en negativ inverkan på dem (Zugazaga et. al 2006).

2.4.3 Media och socialt arbete – en explorativ studie av medierapporteringen som påverkansfaktor inom socialtjänsten i Sverige och England

Brunnbergs (2001) studie fokuserar på hur socialarbetare i Sverige och England upplever att media har påverkat det sociala arbetet och yrkets status. Studien baseras på djupintervjuer och enkäter där socialarbetare i båda länderna fått ta ställning i frågan. Författaren konstaterar att socialarbetare i båda länderna anser att yrket har förhållandevis medel- eller låg status. Brunnberg (2001) kopplar även ihop statusen med media genom att hävda att hur yrket framställs i media kan påverka den. I England har det förekommit en del större skandaler kring socialarbetare vilket gör att de engelska socialarbetarna tenderar att uppfatta medias påverkan på yrkeskåren som mer negativ än de svenska socialarbetarna. De engelska socialarbetarna ansåg att media spelade en viktigare roll för yrkets status än vad de svenska socialarbetarna ansåg, dock anser även de svenska att media spelar en roll här. En slutsats som dras i studien är att media har betydelse för det sociala arbetets praktik (Brunnberg 2001).

3 Metod

Metodkapitlet kommer att redogöra för den metod jag valt att använda mig av för att nå fram till det resultat jag kommer att presentera i nästa kapitel. Hand i hand med denna kommer även analysmetoden presenteras då metoderna är starkt ihopkopplade. Därefter kommer jag gå igenom urval, tillvägagångssätt, validitet, reliabilitet, metodkritik och etiska överväganden.

3.1 Metodval & analysmetod

Jag har valt att göra en blandning av kvantitativ och kvalitativ innehållsanalys på de TV program som valts ut för studien, urvalsprocessen och tillvägagångssätt beskrivs under kapitel 3.2.

Det kvantitativa ligger i att materialet analyseras och tas fram genom en kodning av materialet i olika kategorier (Bryman 2011). I en rent kvantitativ innehållsanalys följer den som genomför undersökningen i regel strikt på förhand angivna kategorier i så kallade kodningsscheman (Bryman 2011). Men angreppssättet och mitt sätt att arbeta med materialet har varit i riktning mot en så kallad etnografisk innehållsanalys, en process som mer liknar ett induktivt arbetssätt än en kvantitativ i form innehållsanalys. Materialet har fått styra kodning och val av teoretiska referensramar, olika kategorier för analysen och har fått växa fram allt eftersom. Processen blir på så sätt en växling mellan analys och insamling av data (Bryman 2011). Vissa kategorier och delar i kodningen är även öppna för tolkning, det vill säga lutar mer åt det kvalitativa området. Jag kommer i de fallen vara tydlig med detta och göra min tolkning så transparent som möjligt. Mer specifikt hur kodningen ser ut och motiveras specificeras under kapitel 3.2 och under analys och resultat, kapitel 4.

Jag kommer inte att göra en kontextuell analys av var i programmet, i vilket program och liknande något förekommer utan kommer istället fokusera på *hur* det framställs. Det mer kvalitativa inslaget i undersökningen är att jag kommer att titta på det latent innehåll i det som skildras. Jag kommer göra ett försök att se utöver det manifesta innehållet och gå något djupare. I detta sker en kvalitativ tolkning av exempelvis det som sägs och vad det innebär att någon får uttala sig och vem som ställs till svars exempelvis (Bryman 2011).

Exempelvis så kommer jag som en del av innehållsanalysen lägga märke till ord och uttryck de som deltar i programmen använder sig av när de behandlar ämnet. Dessa ord om än kvantifierbara kan även tolkas kvalitativt i hög utsträckning. Det vill säga jag kommer att tolka dessa ord som uttryck för något.

Kodningen, det innehållsanalytiska inslaget, påverkar alltså både vilka resultat som lyfts fram och samtidigt så finns det ett analytiskt moment i detta. Vad som väljs att lyfta fram är i sig en del av att analysera materialet ej bara ett sätt att presentera det på (Bryman 2011). Jag har som nämnts ovan dock inte valt det klassiska kvantitativa förhållningsättet i en innehållsanalys, att tydliga kodningsscheman styr undersökningen, utan har istället som även beskrivits ovan valt en etnografisk/induktiv ingång där jag låtit materialet och det jag sett i materialet styra vilka kategorier jag valt att koda materialet i och även vilken teoretisk referensram jag velat använda mig av när jag sedan analyserar materialet djupare. Analysmetoden innehåller med andra ord både innehållsanalytiska inslag och induktiva. Det teoretiska ramverk presenterat i kapitel 2 valdes därmed inte på förhand utan fick växa fram alltefter arbetet med materialet fortskred.

3.2 Urval & tillvägagångssätt

Jag har valt att fokusera på TV mediet då det är ett medium som når många och anses ha en stor samhällelig betydelse (Gibelman 2004). Det är även en avgränsning då formatet, en C-uppsats, har sina begränsningar gällande vad som är rimligt både när det kommer till undersökningens bredd och djup. Ett bredare empiriskt material, genom att exempelvis inkludera både TV, dagstidningar och internet eller liknande, hade krävt antingen en mer omfattande studie eller en mer ytlig analys. En ytterligare avgränsning är valet att endast fokusera på TV-program från de tre största TV-kanalerna i Sverige; SVT 1, SVT 2 och TV 4. Denna avgränsning görs då kanalerna ingår i basutbudet och vanligtvis finns i de flesta hushåll och därav når ut till många tittare. Kanalerna har samtidigt en tablå där nyhetssändningar och fördjupade nyhetsprogram är en naturlig del.

Äldre TV program från SVT och TV 4 finns tillgängliga i svenskt mediearkiv där alla program som sänts lagras. Personalen i arkivet hjälpte till att precisera sökord för det jag var ute efter. Jag var ute efter TV program, sända maximalt fyra år tillbaka för att omfångsmässigt hålla det på en rimlig nivå, som omnämner socialtjänsten. Att välja just socialtjänsten är i sig en avgränsning då jag endast tar med de program som direkt nämner socialtjänsten, andra verksamheter kopplade till socialtjänsten eller där specifikt socialtjänsten inte nämns kommer inte med. Detta är en medveten avgränsning då det dels är svårt att göra en vidare avgränsning kring vilka program och sökord som ska vara relevanta utanför detta. Dels då jag gör ett ställningstagande i att jag anser att det är skillnad på de program som aktivt väljer att nämna socialtjänsten i tablåerna och de som väljer att inte göra det. De program som väljer att göra det pekar särskilt ut att de handlar, behandlar och omnämner socialtjänsten specifikt. De väljer att göra en direkt markering. Det kan mycket väl vara så att fler program handlar om socialtjänsten men det kan argumenteras för att de, då de inte väljer att uttryckligen omnämna socialtjänsten i tablåerna, inte lägger samma tyngd eller fokus på att nå ut med att det är just socialtjänsten de kommer att behandla. Exempelvis: om ett nyhetsankare väljer att i vinjetten säga att socialtjänsten gör si eller så, blir det ett direkt fokus just på den aktuella myndigheten och nyheten kommer av den som ser programmet att kopplas direkt till denna. Om det däremot är så att nyhetsankaret bara uttrycker att det är en social fråga kan det hos publiken inte nödvändigtvis på samma sätt direkt kopplas till just socialtjänsten. Då syftet med uppsatsen är att titta på hur media porträtterar just socialtjänsten och inte det sociala arbetet eller liknande tycker jag det är rimligt att göra denna avgränsning.

Då arkivet har en fördröjning på det material som finns inlagt så valde jag att börja sökningen på år 2009 och sedan gå tillbaka ytterligare två år. Detta då 2010 ännu inte var fullständigt inrapporterat och jag ville ha ett urval som omfattade hela året. Valet att ha ett material som inte sträcker sig längre tillbaka utgår från att jag vill ha en så aktuell bild som möjligt samtidigt som jag vill ha ett tillräckligt omfattande empiriskt material för att kunna göra en relevant analys och därmed få en bild av situationen som i alla fall aspirerar till att ha någon sorts bredd.

Det empiriska materialet består således av tjuogoett TV-program som sänts i kanalerna; SVT1, SVT2 och TV 4 under perioden 2007-01-01 till 2009-12-31. Se lista över samtliga program i bilaga: Appendix. Materialet är framtaget ur Svenskt mediaarkiv där den gemensamma nämnaren är att programmen är inlagda i arkivet med tablåer som omnämner socialtjänsten.

Programmen har gått igenom i kronologisk ordning, vid varje genomgång av materialet har samtliga program gått igenom. Vid den första genomgången valde jag att ha en öppen ingång. Jag bestämde mig inte innan för vad jag skulle titta efter. Jag utgick dock från följande huvudfråga:

- Vad är det som avhandlas/belyses i programmen?

Efter första genomgången hade jag tankegångar kring makt och inflytande vilket ledde fram till att programmen kodades på följande sätt:

- Vem uttalar sig?
- Vem ställs till svars?

Efter en andra genomgång av materialet med dessa rubriker tillagda valde jag två underrubriker för att dels föra ett resonemang kring vilka konsekvenser det kan få, dels hur det kan förstås teoretiskt:

- Vad får det för konsekvenser?
- Hur kan det förstås teoretiskt?

I kapitel 4, resultat och analys, kommer jag under rubriken: Vad får det för konsekvenser? fortsätta att presentera resultat men göra det varvat med mer analys, än under de tre huvudrubrikerna ovan, utifrån just frågan – vad det får för konsekvenser? Under den andra rubriken däremot kommer jag inte att presentera nya resultat utan kommer endast fokusera på att med hjälp av det presenterade teoretiska ramverket i kapitel 2 kommentera de tidigare avhandlade resultaten.

Dessa teman eller rubriker kommer således att följa med i resultat och analyskapitlet då de representerar det jag tittat efter i programmen. Alla teman är relaterade till syftet med studien – att se hur TV media skildrar socialtjänsten. Som nämndes i föregående kapitel kommer även delar av kodningen förklaras i resultat och analyskapitlet då kodningen är motiverad så nära kopplat till resultatet. Dessa förklaringar finns att hitta i början av kapitel 4.2 och 4.3. I resultat och analyskapitlet finns även en tabell 1 vilken är kopplad till bilaga Kodning där det går att se den specifika kodningen samt en kodning av hur många program som skildrar den enskilde som ett offer för något. Jag har valt att lyfta ut dessa två kodningar till en bilaga då de är en enklare form av kodning än den övriga som presenteras. Själva listningen som gjorts för att koda programmen tar även en del utrymme vilket även är en anledning till att jag lagt det i en bilaga. Själva resultatet för kodningen är dock presenterat i själva huvudtexten. Kodningen är kvantitativ där jag har räknat vilken typ av program som finns i materialet, se tabell 1, och hur många program som skildrar den enskilde som ett offer för något, se kapitel 4.3.

3.3 Validitet & Reliabilitet

Validitet och reliabilitet är två sätt att kontrollera hur pålitlig en studie är (Larsson, Lilja & Mannheimer 2005).

Enligt Kvale och Brinkmann (2009) handlar validitet inom samhällsvetenskap om huruvida en metod undersöker det den säger sig undersöka. I denna uppsats kan därmed validiteten anses vara relativt hög då metoden som använts undersöker det som avses. Enligt Bryman (2011) är en innehållsanalys adekvat för att studera medier och de kvalitativa inslagen är även i enlighet med Bryman (2011) motiverade utifrån sättet att arbeta med materialet. Ett sätt där materialet får styra kodning och teorival då dessa inte var på förhand givna.

Transparensen i undersökningen är ett försök att öka reliabiliteten på. Exempelvis är det ett skäl till att nämna programmen i materialet under resultat och analyskapitlet. Transparensen är viktig ur reliabilitetshänseende då resultaten ska vara möjliga att reproducera (Larsson et. al 2005; Kvale & Brinkmann 2009). Dock är de kvalitativa inslagen och den tolkning detta medför svår att replikera, i detta är även transparensen viktig då den ändå kan förklara hur processen gått till. Exempelvis är det inte säkert att en annan forskare ser samma sak med samma frågor ställda till samma material. Inte heller att denne väljer att ställa samma frågor för att uppnå samma resultat. Ett sätt att öka transparensen på är att även redovisa förförståelsen, se kapitel 1.3.

3.4 Metodkritik

Metoden ligger på en nivå som inte ämnar lägga värderingar i hur socialtjänsten framställs, den fokuserar istället på faktorer som är lätta att kontrollera och efterforska. För att på så sätt försöka göra uppsatsen transparent och för att undvika att förförståelsen påverkar resultatet. Dock påverkar förförståelsen ändå genom de urval och frågor som ställs till materialet (Thomassen 2007). Transparensen i metoden, tydliga motiveringar bakom de val som gjorts och en redovisning av den förförståelse som föreligger är ett försök att göra att det tydligt framkommer varför jag gjort det urval jag gjort och ställt de frågor jag ställt.

Jag fick veta senare att SVT har blivit sämre att lägga in utförlig information i de tablåer som lagras i arkivet vilket kan ha påverkat resultaten. Att det även är möjligt att de olika redaktionerna resonerar olika kring hur de sätter tablåerna och vad de omnämner i dem gör att det kan finnas risker med urvalet. Exempelvis har urvalet gett betydligt färre program på TV 4 än på de andra två kanalerna vilket inte behöver betyda att de har haft färre program som omnämner socialtjänsten. Det kan handla om att de bara valt att inte nämna detta i tabblån, vilket i och för sig kan ses som en kvalitativ markör kring om kanalen ser det är viktigt att nämna detta eller inte.

3.5 Etiska överväganden

Det är viktigt att göra etiska överväganden när det gäller all sorts forskning. Vetenskapsrådet framhåller fyra grundläggande krav, vilka är till för att skydda individen i forskningssammanhang. De fyra etiska kraven är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (www.vr.se). I de program som utgör materialet har hänsyn redan tagits för individens skydd å de redaktioner som framställt programmen.

De som framträder med namn i programmen har valt att göra det. Individerna har dock inte valt att delta i den här undersökningen vilket gör att jag inte kommer att namnge de personer som figurerar i programmen detta, förutom de etiska skälen, då jag inte anser att det för undersökningen finns skäl att lyfta ut enskilda personer. Vilka de är går dock att ta reda på då programmen är offentliga och möjliga att gå igenom men det krävs viss research, jag har valt att ändå hänvisa till specifika program och citat av transparens och reliabilitetsskäl. Det bör dock påpekas att programmen jag har undersökt är offentligt material tillgängligt för alla så det är svårt att undvika att det går att efterforska vem som sagt vad.

4 Resultat & analys

Nyheter	14
Morgonsoffor	4
Fördjupade samhällsprogram	3

Tabell 1

I tabell 1 går det att se den typ av program resultatet består av. Inslagen i nyhetsändningarna varierar i längd men jag har valt att inte göra någon åtskillnad på dessa i min presentation. Indelningen ovan har jag gjort för att ge en översikt över att det finns en skillnad i programmen. Nyheterna är kortare än de andra två kategorierna. I morgonsofforna är det mer fokus på diskussion och debatt. De fördjupade samhällsprogrammen är i jämförelse med de andra programmen långa, cirka en timme medan nyhetsinslag är några minuter långa och diskussionerna kan i morgonsofforna kan vara uppåt 15 minuter långa. De fördjupade programmen aspirerar också till just fördjupning i ämnet och ger en annan möjlighet att framställa det som skildras från flera olika håll.

Nedan kommer programmen att presenteras och analyseras efter det förfarande som beskrivits under kapitel 3, Metod. Det vill säga rubrikerna: Vad avhandlas/belyses i programmen?, Vem uttalar sig? och Vem ställs till svars? styr presentationen av resultaten för att sedan analyseras i underrubrikerna: Vad får det för konsekvenser? och Hur kan det förstås teoretiskt? Som beskrivet i metodkapitlet kommer:

- huvudrubrikerna följas av resultat
- underrubrik ett: konsekvenser följas av resultat blandat med analys
- underrubrik två: teori följas av endast analys utifrån det teoretiska ramverk som presenterats under kapitel 2.1 till 2.3.

Siffrorna i tabell 1 och 2 representerar antal program, i tabell 3 individer som representerar respektive kategori och i tabell 4 antal gånger någon/något ställs till svars.

4.1 Vad är det som avhandlas/belyses i programmen?

Barn*	10
Ungdomsbrottslighet	5
Hemlöshet	2
Missbruk	2
Äldre	1
Besparingar Kommun	1

* Av dessa handlar sex program om samma ämne: "Fallet Louise" i Vetlanda

Tabell 2

Programmen fokuserar på utsatta människors problem och deras bild är det som sätts i fokus, undantaget är ett inslag om besparingar (2008-04-22), även om fokus bland deltagarna i diskussionen även i det programmet utgår från vad det kommer leda till för den enskilde. Det är få yrkesverksamma inom området som kommer till tals, vilket avhandlas mer ingående i kapitel 4.2, när de gör det är det med ett undantag, nedskärningsfallet, i försvarsställning. De områden som de yrkesverksamma arbetar i beskrivs inte närmare i inslagen, det ges ingen beskrivning av vilken situation socialarbetaren sitter i. Det finns dock undantag till detta i några av diskussionerna i morgonsofforna, där det från fackligt håll beskrivs vilka svåra beslut som socialtjänsten måste fatta. I dessa diskussioner ligger dock fokus främst på professionen och bristen på professionalitet och inkompetensen bland socialarbetare. Ett annat undantag är ett program (2009-11-17) där en jurist uttrycker att det är en svår position för socialarbetare när de ska avgöra huruvida en person ska frihetsberövas med stöd av LVM, Lagen om vård av missbrukare. Detta utan att de professionella inom området själva kommer till tals. De som uttalar sig är läkare, psykologer, politiker, ekonomer och journalister.

Tabell 2 visar att barn är den fråga som tas upp mest, följt av ungdomar som i någon mån även de är barn. Bland de program som handlar om barn handlar hela sex program om fallet Louise. Fallet utgår från ett program från uppdrag gransking som tar upp en liten flickas utsatta situation och hur socialtjänsten misslyckats med att hjälpa flickan i tid. Inslagen fokuserar främst på det allvarliga misstag som socialtjänsten begått.

Av de andra programmen om barn handlar ett om att socialtjänsten omhändertagit ett barn i onödan, två om en statlig utredning som föreslår att socialtjänsten ska få utökade befogenheter att arbeta med barnen i familjer där föräldrarna motsäger sig det. Ett handlar om att socialtjänsten erkänner att de brustit i sitt vårdnadsansvar för en 15 åring som var omhändertagen och tog sitt liv inför en rättegång.

Av programmen kring ungdomsbrottslighet handlar ett om huruvida socialtjänsten gjort tillräckligt för två ungdomar som dömts till slutna ungdomsvård för att ha misshandlat en handikappad 55 åring. Ett handlar om hårdare tag mot brottslingar under 15 år, två om ungdomar som trakasserade en familj i Rödeby vilket ledde till att en av dem blev skjuten samt ett om att socialtjänst och polis i Göteborg har börjat knacka dörr för att motverka ungdomsvåldet i förortererna.

Ett program om hemlöshet handlar om bostadslösa barn i Malmö och ett om hemlöshet kopplat till bostadspolitik, skildrande två hemlösa prostituerade i Stockholm.

Av programmen om missbruk handlar ett om huruvida socialtjänsten har rätt metoder för att behandla/arbota med missbrukare och ett om hur en missbrukare inte tvingats till vård och att den ansvariga chefen på socialtjänsten dömts för tjänstefel för detta.

Äldre frågan berörs genom ett inslag om att PRO, Pensionärernas Riksorganisation, kräver att äldre i socialtjänstlagen ska garanteras att de ska få bo ihop på äldreboenden.

4.1.1 Vad får det för konsekvenser?

Nyhetsinslagen är ofta korta, det vill säga någon/några enstaka minuter, och går således inte djupare in på problematiken. I dessa skildras i huvudsak själva händelsen, sakfrågan och fakta tas upp utan värderingar eller laddning. De längre inslagen och diskussionerna i morgonsofforna försöker däremot ge en djupare förståelse för det som hänt och problematiken som föreligger. Här blir det även mer av ett diskussionsklimat där åsikter möts. Att socialarbetarens situation inte skildras gör att det kan bli svårt att få en nyanserad bild av denne. Kritikernas bild blir således den som främst sätts i fokus och den bild som ges är i flera fall av en socialarbetare som antingen gör för lite eller för mycket. I de kortare nyhetsinslagen är det svårare att skildra alla sidor i något som hänt. Men bilden av socialarbetaren finns följaktligen både i de kortare och längre inslagen. En sådan skildring av de fall som tas upp kan således ge en negativ bild av socialt arbete och socialtjänsten överlag. Ett sådant exempel är hur ”Fallet Louise” skildras. Journalisterna inleder programmet med följande:

... men socialen gjorde ingenting ... trots att skolan, grannarna och polisen larmade flera gånger

(2007-04-10)

I programmet beskrivs hur både skola och polis, det vill säga representanter för andra professioner, gång på gång uppmärksammar socialtjänsten på missförhållandena men att socialtjänsten trots vetskap väljer att inte göra något alls. Vidare intervjuas grannar som uttrycker sig starkt utan att det kommenteras eller sätts i perspektiv:

är de både blinda och döva på socialförvaltningen elle?

(2007-04-10)

När samma fall diskuteras mer ingående i morgonsoffan dagen därpå nyanseras diskussionen något genom att en företrädare för fackförbundet Akademikerförbundet SSR belyser att socialsekreterarna arbetar under tuffa förutsättningar och att politikerna har det övergripande ansvaret för att se till att socialarbetarna har förutsättningar för att utföra ett professionellt arbete. Hon uttrycker att det sker och har skett en positiv utveckling på området men att det finns saker kvar att göra:

... skett en oerhört positiv utveckling, det är viktigt att medborgarna kan känna sig trygga att ta kontakt med socialtjänsten. Det finns saker regeringen kan göra. Socialsekreterare är ingen skyddad yrkestitel ... allmänheten ska veta att den jag möter har rätt kompetens.

(2007-04-11, a)

Även den politiskt ansvarige på statlig nivå, äldre- och folkhälsominister, underbygger detta att det behövs rätt förutsättningar:

här finns det många duktiga socialarbetare som naturligtvis också behöver bra arbetssätt

(2007-04-11, a)

Ministern trycker dock även på vikten av att socialtjänsten behöver utvärderas och mätas mer och att det ska finnas kvalitetskriterier som ska uppfyllas. Bilden blir här mer nyanserad men bilden som ges är fortfarande att socialtjänsten behöver bli mer kompetent även om ansvaret även ligger på politiken och strukturerna.

Samma uttalanden om att socialen inte gjort något trots andras larm och grannarnas arga kommentarer är även med. Journalisten ställer frågan till ansvarig kommunpolitiker, nämndordförande sociala nämnden:

hur ser en organisation ut som kan missa såhär grovt?

(2007-04-11, a)

Journalisten fyller även på med att beskriva hur ofattbart det är att myndigheten, socialtjänsten, inte gjort något och konstaterar också att:

ändå räknas det uppenbarligen bland de som arbetar med ett visst svinn

(2007-04-11, a)

Politikern försöker visa att han beklagar händelserna djupt och att han ser lösningen i metodiken kring BBIC, Barns Behov i Centrum, som nu ska införas. Bilden ges av att BBIC ska lösa problemen. Även mjukare indikationer på att det saknas egentlig kompetens hos socialtjänsten ges i programmen, som exempelvis i följande uttalande från en representant för Socialstyrelsen i en diskussion kring socialtjänstens behandling av missbrukare i en av nyhetssändningarna:

Många metoder saknar vetenskapligt stöd

(2007-02-16)

I programmen klumpas socialtjänsten i alla fall utom ett ihop till en enda socialtjänst, det vill säga det görs ingen skillnad på olika enheter/områden såsom ekonomiskt bistånd, barn och familj och missbruk. Ett exempel på detta är hur ett program utgår från påståendet ”varför fungerar inte socialtjänsten” men sedan handlar programmet inte om socialtjänsten som helhet utan bara en liten del av verksamheten samtidigt som det ges en bild av att hela socialtjänsten är dysfunktionell. Ett annat exempel på detta är det tidigare nämnda undantaget till att socialtjänsten klumpas ihop till en enda verksamhet. En handläggare inom familjeenheten i Vetlanda uttalar sig om att de i det aktuella ärendet inte hämtat någon information från andra enheter inom socialtjänsten. På frågan från intervjuaren huruvida handläggaren hade någon tidigare kunskap i ärendet:

den fanns inte på familjesektionen ... vi hade alltså inte tagit reda på att den fanns inom socialförvaltningen

(2007-04-10)

Ett uttalande som inte kommenteras eller förklaras, istället ges bara bilden av socialtjänsten som inkompetent. Själva organiseringen i mer eller mindre separata enheter som förekommer inom socialtjänsten tas inte upp i programmet trots att detta kan vara verksamheter som kan vara skilda från varandra på flera områden. De program som försöker ge en djupare förståelse för problematiken och hur det kunde gå snett tar inte upp hur arbetet för en socialsekreterare faktiskt ser ut i praktiken. En sådan sak som att kommunikationen mellan olika enheter är bristfällig problematiseras inte utan fokus ligger bara på hur den enskilde drabbats, inte på hur situationen ser ut för den professionelle. Därmed blir förståelsen av socialarbetaren och dennes roll liten. Det blir mer ett konstaterande av att socialarbetaren är inkompetent utan att problematisera varför, vad det kan bero på eller hur. Detta understryks ytterligare av att det i huvudsak är andra professioner som uttalar sig i morgonsofforna där frågorna diskuteras mer ingående. Det kan ge en bild av att socialarbetaren inte besitter den mest relevanta kunskapen inom sitt eget område.

Detta kommer att behandlas mer under rubriken Vem uttalar sig? i kapitel 4.2. En slutsats utifrån vad det är som avhandlas/belyses i programmen är att programmen inte ger en tydlig och nyanserad bild av vad socialtjänsten arbetar med.

4.1.2 Hur kan det förstås teoretiskt?

Att skildra den utsattes situation ligger i medias roll och uppdrag i samhället vilket gör att det är naturligt att programmen utgår från dennes berättelse (Hadenius & Weibull 2003). Media ska därtill ge en neutral och rättvis bild av verkligheten (Hadenius & Weibull 2003) vilket i programmen blir problematiskt då det i huvudsak är den enskildes perspektiv som ges utrymme.

Den bild av socialarbetare och socialtjänst som beskrivs i kapitel 4.1 och 4.1.1 ökar troligtvis inte medborgarnas tilltro till dem. Att porträtteras som inkompetenta och att inte socialarbetarna själva uttalar sig om sitt arbete har rimligen inte den effekten. Utifrån Rothstein (2010) är detta problematiskt då det inte bara påverkar socialarbetarnas och socialtjänstens status utan även påverkar legitimiteten i det sociala arbetet. Den låga statusen och den låga legitimiteten kan i förlängningen även göra det svårare för dessa aktörer att få igenom nödvändiga sociala reformer (Starrin & Swärd 2006, Rothstein 2010). Bilden som ges ifrågasätter även om det är socialarbetaren som besitter den mest relevanta kunskapen i ämnet vilket enligt Thylefors (2007) och Rothstein (2010) kan påverka tilltron till socialarbetarna, mer om detta under teorikopplingen i kapitel 4.2.2.

Rothstein (2010) för ett resonemang kring att läkares kunskap eventuellt kan vara lättare att applicera. En slutsats som kan dras av detta i förhållande till materialet som presenterats i kapitel 4.1 och 4.1.1 kan vara att det därav blir viktigare att försöka formulera hur socialarbetaren arbetar. Det kan inte bara påverka legitimiteten utan även vara utvecklande för den professionelle själv. Att sätta ord på och formulera varför kan vara positivt för den egna professionella kunskapsutvecklingen (Thylefors 2007; Rothstein 2010). Det framkommer i kapitel 4.1.1 en vilja från politiskt håll att utvärdera och mäta socialtjänsten större utsträckning än idag, vilket kan komma att gynna denna kunskapsutveckling. Denna kontroll kan ses av socialarbetare som en inskränkning på deras diskretion men det kan även vara ett sätt att legitimeras verksamheten på genom att öka den egna kontrollen över kunskapsproduktionen (Thylefors 2007). Dock krävs det även att man når ut med detta (Rothstein 2010), media är som beskrivits i kapitel 2.1 en viktig kanal för att nå ut med sitt budskap (Hadenius & Weibull 2003). Detta kan även vara ett sätt att motverka att socialarbetare känner sig maktlösa, missförstådda och angripna av media (Starrin & Swärd 2006). Ett exempel jag tar upp i kapitel 4.1.1 är hur socialtjänstens organisation inte ges någon förklaring, varken av socialarbetarna som är med i inslaget eller någon annan. Vet socialarbetaren själv varför organisationen ser ut som den gör och kan denne även formulera det för andra? Vilket är svaret så ges vi inget i programmet.

Framställningen av exempelvis "Fallet Louise" som jag beskriver under kapitel 4.1 och 4.1.1 kan tolkas enligt den berättande medielogik som ibland präglar TV media idag (Hadenius & Weibull 2003). Hadenius och Weibull (2003) beskriver hur logiken gör att media drivs av att exempelvis skapa effekt och tolka verkligheten vilket kan leda till en dramaturgi där en sida målas upp som god och en annan som ond.

Programmen om ”Louise” har en tendens till en sådan dramaturgi där saken inte skildras nyanserat, exempelvis med uttalandet som inte kommenterades:

är de både blinda och döva på socialförvaltningen elle?

(2007-04-10)

Eller med det inledande konstaterandet från journalisten av att socialtjänsten inte gjorde något medans flera andra larmade om de oegentligheter som förekommit.

4.2 Vem uttalar sig?

I samtliga program är det en eller flera journalister med och jag kommer att i vissa fall inkludera citat och referat från dessa journalister. Dock är dessa inte med bland kategorierna under – Vem uttalar sig? Detta då jag ser journalistens egen medverkan som en naturlig del i media, utan journalist ingen media om man så vill. Det betyder inte att de inte i vissa fall uttrycker åsikter eller ger en bild av hur något som rör undersökningen ser ut. Skulle man inkludera dem skulle antalet under – Annan profession mer än dubblas men det blir inte relevant att ta med dem då de alltid är en del av media. Att notera är dock att de ibland uttalar sig och i de fall det är relevant för undersökningen kommer de således vara med i resultaten. De är bara inte inkluderade under – Vem uttalar sig?

Den drabbade/en drabbad	25
Socialarbetare	21
Annan Profession	18
Politiker lokal	8
Politiker stat	8
Intresseorganisation	8
Allmänhet	7
Socialstyrelsen	5
Facklig företrädare	5

Tabell 3

Under rubriken Socialarbetare går alla som i programmen blir representanter för det sociala arbetet in, de har inte i något fall beteckningen socionom. Det är allt från socialsekreterare till behandlingsassistenter och jag har även valt att inkludera forskare i socialt arbete i denna kategori, jag har valt att betrakta att det är socialt arbete att forska kring just socialt arbete specifikt. Jag har dock valt att inte kategorisera fackliga företrädare och representanter från socialstyrelsen som socialarbetare då de i programmen inte företräder det sociala arbetets praxis på samma sätt som forskarna gör. Socialstyrelsen står visserligen för både forskning och metodutveckling men har även rollen som granskare vilket gjort att jag valt att lyfta ut dem. De fackliga företrädarna är från SSR förutom en person som är från SKTF, denne är även listad under socialarbetare då det bara är en facklig företrädare på en arbetsplats och inte en person som jobbar endast åt förbundet. De företräder det sociala arbetet men deras roll i programmen är inte som företrädare för socialt arbete utan snarare som en intressegrupp för att socialt arbete ska få en högre status. De forskare som kommer från andra professioner såsom jurister eller filosofer har jag på samma sätt lagt under kategorin andra professioner.

I de fall då en person i programmet får företräda mer än en kategori är de listade under båda kategorierna, ett exempel på detta är behandlingsassistenten/socialarbetaren, som även är facklig företrädare. Ett annat exempel är företrädaren för BRIS, kategori: intresseorganisation, som även är listad som och uttalar sig i egenskap av psykolog, kategori: annan profession. Jag har valt att dela upp politikerna i två kategorier, politiker lokal och politiker stat. Detta då det svenska samhället är uppdelat politiskt i olika ansvarsområden, kommunerna har det direkta ansvaret för socialtjänsten och även direkt inflytande genom sociala nämnden, socialtjänsten fattar sina beslut i myndighetsutövningen på delegation från nämnden, medan staten använder styrmedel i form av pengar och lagar samt andra specifika riktade åtgärder exempelvis via socialstyrelsen och olika utredningar. Den största kategorin, de drabbade, innefattar alla de program som handlar om den som på något sätt är i behov av socialt stöd från samhället. Att notera är dock att två av de längre programmen, ”Uppdrag Granskning om Mosippan” och ”Hemlös” snedvrider statistiken lite. Detta då det i Uppdrag Granskning är hela nio personer som får uttala sig eller skildras och det i hemlös är fem personer. I programmen är det även ett stort antal andra som medverkar men det är ingen annan enskild kategori som får lika många representanter som denna i dessa program.

De kvantitativa data som presenteras i tabell 3 visar tydligt på att det är den enskilde människan som drabbats av något som sätts i fokus genom att det är 25 personer som får uttala sig. Statistiken visar att andra professioner får uttala sig i nästan lika hög utsträckning som socialarbetarna själva. Intressant är även att de olika politikernivåerna kommer till tals i lika stor utsträckning. Relationen kommun/stat kommer att behandlas mer i kapitel 4.3 – Vem ställs till svars? Nedan kommer jag att gå in närmare på de olika kategorierna i tabell 3 och placera in de som uttalar sig i ett sammanhang.

Som jag tog upp under förra avsnittet är socialarbetarnas roll i programmen ofta att uttala sig kring något som gått snett och de hamnar därmed lätt i försvarsställning. I nyhetssändningarna är detta i huvudsak fallet. Det finns ett undantag, programmet kring polis och socialtjänst som gör gemensam sak angående ungdomsbrottsligheten. I morgonsofforna är socialarbetarna frånvarande förutom i ett fall där en behandlingsassistent och representant för SKTF är med. Där är hon inte heller i försvarsställning då programmet handlar om nedskärningar i kommunen och här står hon på samma sida som den enskilde och det är snarare kommunen som får gå i försvar.

Av morgonsofforna, fyra till antalet, saknas det socialarbetare helt i tre av programmen. Bryter vi ner programmen handlar två av dem om fallet Louise, ett om uppror mot sparpaket i kommun och ett om att socialtjänsten ska få prata med barn utan föräldrars tillåtelse. Dock kan representant från SSR, som är anställd där och presenteras utan annat arbete, samt personer som arbetar på socialstyrelsen i viss mån betraktas som företrädare för socialt arbete. Personerna från Socialstyrelsen vilka ej är rubricerade med akademisk bakgrund representerar i programmen inte det sociala arbetet utan snarare kontrollmyndighet och forskning/metodutveckling. Företrädare för SSR pratar inte om det praktiska sociala arbetet utan fokuserar istället på det de strukturer som omger det sociala arbetet och dess legitimitet, band annat i en diskussion kring legitimation för socionomer.

Det ovan nämnda programmet är det enda som tar upp socionom som beteckning på socialarbetare. Det tas upp först av företrädaren för SSR i en diskussion i morgonsoffan där förutom programledaren också en chefredaktör för en affärstidning och en samhällsanalytiker som företräder ett privat företag. Båda är listade under kategorin annan profession men analytikern är även listad under intresseorganisation då företaget denne företräder arbetar åt olika uppdragsgivare som har politiska intressen.

När således den fackliga företrädaren tar upp socionom yrket och problemet med att det inte är en skyddad titel att vara socialsekreterare det vill säga ovan nämnda legitimations diskussion svarar samhällsanalytikern med följande, notera att programmet handlar om ”Fallet Louise” och utgår från devisen om att socialtjänsten inte gjorde något trots att andra varnade:

... i det här fallet alltså man behöver ju inte vara socionom för att, alltså det räcker ju med lite, någon form av intelligens och empati för att möjligen reagera på att signalerna som kommer /.../ jag tror också att det handlar om osedvanlig sjuklig inkompetens

(2007-04-13)

Ingen motsäger sig detta uttalande. I stället för analytikern och chefredaktören diskussionen vidare kring att det måste bli lättare att straffa socialarbetare som gör misstag i tjänsten under devisen att det alltid är lättare att inte göra något, socialtjänsten gjorde inget åt flickans situation, än att göra något om tjänstemannen inte kan ställas personligen till svars på ett effektivt sätt. Det är ingen med titeln socionom som uttalar sig i något av programmen, däremot står yrkestiteln och inte bara vilken tjänst personen har för tillfället på flera läkare, psykologer, poliser som deltar i programmen och även lärare omnämns som just lärare.

I de längre programmen, förutom det om ”Fallet Louise”, ges generellt en mer komplicerad bild. I både programmet om de hemlösa barnen på ”Mosippan” och programmet ”Hemlös” finns det representanter från det sociala arbetet med i form av forskare inom socialt arbete. I ”Mosippan” programmet utgår problematiken dock från att fyra läkare reagerat på förhållandena som barnen lever under, detta utan att några socialarbetare som arbetar med familjerna eller någon annan representant för socialt arbete uttalar sig. Det hela förs snarare upp på en politisk nivå med följden av att det blir politiskt ansvariga som uttalar sig i frågan istället för de yrkesverksamma som är ansvariga. Den ansvariga chefen för själva boendet Mosippan, stadsdelschef kategoriserad i tabell 3 som socialarbetare, på kommunen får dock uttala sig men gör detta inte i relation till det sociala arbetet utan utifrån de politiska och ekonomiska förutsättningarna som finns. I programmet hemlös får tittaren följa två socialarbetare som arbetar med uppsökande verksamhet riktad till hemlösa i Stockholm och de uttalar sig om de får komplettera den bild som ges i programmet av problemet hemlöshet även utifrån socialarbetarens roll. De beskriver sig som de hemlösas sista utpost och får uttala sig som företrädare för socialtjänstens mjukare utförarsida. När socialtjänsten nämns direkt i programmet är det utifrån en enskilda drabbade som beskriver hur socialtjänsten inte hjälpte dem när de behövde det. Hemlös enskild med missbruk som berättar om när denne sökte hjälp i samband med ett återfall:

... sen gick jag till soc, för jag menar ärlighet varar ju längst /.../ det gick ju inte bra för att jag fick ju ingenting, de betalade ju inte för mig längre

(2009-11-25)

Både detta uttalande och ett annat inslag i programmet där en hemlös förälder berättar om hur familjen vänt sig till socialtjänsten och bett om hjälp utan resultat kommenteras inte utifrån socialtjänstens perspektiv.

De forskare i socialt arbete som uttalar sig blir inte alltid representanter för socialtjänsten när de uttalar sig utan får istället representera socialt arbete, exempelvis i diskussioner kring metoder i socialt arbete. Detta gör att de till skillnad från andra socialarbetare inte uttalar sig i försvarsställning på samma sätt som jag beskrivit tidigare i kapitlet.

4.2.1 Vad får det för konsekvenser?

Som presenterades i förra kapitlet uttalar sig företrädare för andra professioner i nästan lika hög utsträckning som socialarbetarna, se tabell 3 för de exakta siffrorna. Att de får uttala sig på området kan bero på att socialt arbete är ett tvärvetenskapligt fält där andra professioner även har kunskaper om frågor som rör exempelvis barn. Det kan dock få konsekvenser om socialarbetarna själva inte får uttala sig. Se exempelvis citatet från samhällsanalytikern i en av morgonsofforna, förra kapitlet mitten sidan 23, där denne uttalar sig mycket kritiskt mot socialarbetare. Detta sätts sedan inte i perspektiv av någon socialarbetare och den bilden blir således den som förmedlas till tittaren. Detta leder i flera program inte bara som i detta exempel till att socialarbetaren uppmålas som inkompetent utan även att andra professioner skildras som mer kompetenta inom området än socialarbetaren.

Ett exempel på när en annan profession framhålls som kompetent är ett inslag i en nyhetssändning som handlar om hårdare tag mot brottslingar under 15 år. Programmet behandlar ett förslag om att ungdomar under 15 år inte ska tas om hand av socialtjänsten på samma sätt som tidigare utan att även polisen ska blandas in. Journalisten i programmet frågar en tidigare kriminell, nu aktiv i en intresseorganisation för före detta kriminella, som försöker etablera sig i samhället:

Men är det så väldigt stor skillnad mellan att träffa en polis och en socialsekreterare?

Ja absolut, absolut många gånger tycker dom här ungdomarna att socialsekreterarna är så pass lätta att manipulera och ljuga för /.../ de besitter många gånger ett myndighetsförakt så att säga, så dom kallar socialsekreterarna för soc-kärringar. Medans polis har man lite större respekt för i och med att dom är uniformerade och har lite mer makt

Uttalandet kommenteras inte utifrån socialtjänstens perspektiv. Som tidigare beskrivits i redogörelserna över "Fallet Louise" i kapitel 4.1 framhölls i de programmen en bild av att både polis och lärare gjorde sitt jobb genom att larma om missförhållandena medan socialtjänsten inte gjorde något. Även i programmet om "Mosippan" ges en liknande bild i och med att det är läkarna som beskriver problemet och behoven hos de hemlösa barnfamiljerna. En konsekvens av att socialarbetarna inte uttalar sig om sitt arbete och har en expertroll i programmen kan vara att det försvårar för dem att försöka bygga upp yrkets status, mer om det under 4.2.2 när jag kopplar detta till teoribildningen. I programmen är det som beskrivits ofta andra yrken som framträder som experter, men socialarbetarna och företrädare för socialtjänsten uteblir i flera fall trots att det är deras fält som behandlas i programmen.

4.2.2 Hur kan det förstås teoretiskt?

I en fortsättning av det teoretiska resonemanget i kapitel 4.1.2 utifrån de vidare resultaten under kapitel 4.2 kring hur ett yrkes status enligt Thylefors (2007) är beroende av att ha kontroll över forskning och kunskapsproduktion inom yrkesområdet, visar resultaten vidare att socialarbetare har problem på området. Att andra professioner får uttala sig och ofta får agera experter på socialarbetarnas område försvårar således för socialarbetarnas statsutveckling. Fallet i kapitel 4.2.1 där polisen beskrivs som mer kompetent att hantera ungdomsbrottslingar är ett exempel på en skildring som kan påverka vilka reformer som tas.

Speglas det bara att poliser är bättre på att hantera detta samhällsproblem kan det därmed även bli deras lösningar som får genomslag i framtidens sociala reformer (Starrin & Swärd 2006, Rothstein 2010). Att andra får agera experter på området kan även få konsekvenser för vilken tilltro allmänheten har för socialarbetarna och därigenom även socialtjänsten (Thylefors 2007, Rothstein 2010). Resonemanget kring vikten för socialarbetarna att formulera sin kunskap både för sig själva och gentemot omvärlden som beskrivs under kapitel 4.1.2 är även gällande här. Inte heller i resultaten under kapitel 4.2 har de lyckats att nå ut i de beskrivna samhällsfrågorna. I några program får däremot forskare inom socialt arbete uttala sig och här gör de det utan att behöva stå till svars för något utan de gör det i en expertroll. Dock är det förutom andra professioner även forskare i andra ämnen som uttalar sig om det sociala arbetet vilket inte tyder på att socialarbetare har det enligt Thylefors (2007) eftertraktade monopoliet på kunskapsområdet. Detta kan dock vara svårt att uppnå i ett fält som i grunden är tvärvetenskapligt.

I resultatet i kapitel 4.2 tar jag upp hur socionom som titel endast förekommer i ett program och att det gör det utan att en uttalad socionom faktiskt uttalar sig, även om det mycket väl kan vara så att företrädaren för SSR som är med i programmet är socionom. Detta tyder inte ytterligare på att statusen för yrket inte är särskilt hög. När ingen socialarbetare betitlas med socionom är det svårt att dra den slutsatsen. Något som även togs upp i programmet var behovet av en legitimation och bristerna med att socialsekreterare inte är en skyddad yrkestitel. Thylefors (2007) tar även upp legitimering eller auktorisation som ett relevant kriterium för att öka statusen för yrket, vilket gör det till ett eftersträvansvärt mål både för att höja statusen på yrket och för socialtjänsten.

I föregående kapitel med teori anknytning, kapitel 4.1.2, tog jag upp hur media ibland bygger upp program som en berättelse (Hadenius & Weibull 2003). Även i resultaten för vem som uttalar sig och vad det kan få för konsekvenser syns liknande tecken. Den enskilde får uttala sig i stor utsträckning i rollen som offer, socialarbetaren om den får uttala sig gör det ofta i försvarsställning och andra får komma till tals kring eventuella lösningar. Detta skulle kunna vara ytterligare tecken på samma dramaturgi där socialarbetaren utmålas som ond och de andra professionerna som goda. I detta kan det även ligga att media ska vara den enskildes försvarare gentemot makten (Hadenius & Weibull 2003), vilket kan göra att media ställer sig på den enskildes sida och inte är intresserade av att skildra socialtjänsten på ett neutralt och nyanserat sätt. Det skulle dock kunna gå att säga att gentemot andra professioner såsom läkare och poliser är det socialtjänsten som är i underläge och där ställer sig medierna inte heller på dennes sida.

Det kanske tydligaste i resultaten kring vem som får komma till tals i relation till medielogik är dock hur media ska ge en objektiv bild och låta alla sidor komma till tals (Hadenius & Weibull 2003). Pressetiska regler menar att alla inte bara ska komma till tals, socialarbetare får i många fall uttala sig, utan även att alla parter ska ges utrymme och att inte bara en parts totala utbud ska visas (Hadenius & Weibull 2003). I programmen får dock inte socialarbetarna denna möjlighet.

4.3 Vem ställs till svars?

	Direkt	Indirekt
Socialtjänst	10	3
Kommun	9	1
Stat	6	5
Professionella socialarbetare	6	1
Samhälle/struktur	2	5
Politiker kommun	1	
Enskilda	1	
Annan myndighet		3

Tabell 4

Jag har valt att i kodningen dela upp vem som ställs till svars i direkt och indirekt. Jag kommer att betrakta direkt som mer betydelsefull då det klart och tydligt framkommer i programmen och de ställs till svars explicit. Dock finns det i programmen i flera fall förklaringar som lägger ansvaret indirekt på olika aktörer och jag tycker det känns relevant att även ta med detta. Det är dock inte lika tydligt och är mer öppet för tolkning om något ställs till svars indirekt vilket gör att slutsatserna av de resultaten inte är lika starka och de bör inte betraktas ha samma tyngd som de direkta då de också kan vara svårare att uppfatta. En kategori behöver förklaras närmare, politiker kommun, samt även två program som inte kunnat kategoriseras. Jag har valt att göra en särskild kategori för politiker kommun eftersom jag valt att göra samma sak för socialarbetarna kontra socialtjänst. Det jag ville lyfta upp genom att göra detta var huruvida det personliga ansvaret finns i båda kategorierna, vilket är tydligt att de inte gör då socialarbetarna får bära ett personligt ansvar i högre utsträckning, sex kontra en.

I två program är det inte någon som ställs till svars. Det ena saknar helt enkelt någon som ställs till svars, programmet (2007-02-16) skildrar att missbrukare behöver få bättre vård men i nyhetsinslaget riktas inte ansvaret mot någon. Det andra programmet är en positiv nyhet och saknar därmed någon som ställs till svars. Dock kan det noteras att programmet handlar om att polisen och socialtjänsten gör gemensam sak för att förebygga ungas våld i förorterna till Göteborg. Detta gör att det går att tolka in att de skulle vara ansvariga men jag tycker inte att det är tydligt att så är fallet vilket gör att jag har lyft ut det programmet. Det sistnämnda programmet skiljer sig väsentligt från de andra, det finns ett problem i bakgrunden; ungdomsvåld, men programmet är inte uppbyggt på ett sätt som ställer socialtjänsten och polisen till svars för det. De porträtteras snarare som välvilliga hjälpare som försöker hjälpa till med ett existerande problem, annars hade de möjligtvis kunnat kategoriseras som indirekt ställda till svars.

Tabell 4 visar inte helt oväntat, då socialtjänsten är inblandad i alla program till följd av urvalet, hur socialtjänsten ställs till svars i en stor andel, 10 av 21 direkt, av programmen. Att notera är även att kommunerna ställs till svars i en nästan lika hög utsträckning som socialtjänsten, en färre i kategorin direkt. Detta känns logiskt utifrån att kommunen har det yttersta ansvaret för socialtjänsten och att myndigheten arbetar på delegation från kommunpolitikerna. Enskilda professionella och stat ställs intressant nog till svars i lika stor utsträckning, i kategorin direkt.

Dock ställs staten till svars i högre utsträckning indirekt, vilket skulle kunna förklaras logiskt genom att staten har ett mer indirekt ansvar då den har delegerat makt till kommunerna på området. Detta även om staten fortfarande har en del direkt makt genom exempelvis lagstiftning.

Samhället i stort och olika strukturella fenomen är i flera program med i resonemangen kring det som är objektet för nyheten. I de flesta fall, fem av sju, är det dock inte det som ställs till svars. Programmen ger en bild av att det är mer komplicerat än att det är enskilda professionella eller myndigheter som har det fulla ansvaret utan att de befinner sig i andra sammanhang som påverkar.

Exempel på indirekt ansvar gällande samhälle och struktur ges i ett av programmen, en morgonsoffa, på ämnet ”Fallet Louise” när företrädaren för BRIS, Barnens Rätt i Samhället, gör följande uttalande i diskussionen kring socialtjänstens arbete med barn:

Socialtjänsten är väldigt viktig i Sverige för de utsatta barnen och att vi måste verkligen visa att vi prioriterar det här

(2007-04-13)

I diskussionen ger även företrädaren för socialstyrelsen en bild av att det finns ansvar på den samhälleliga/strukturella nivån då denne tar upp att samverkan mellan samhällets olika institutioner fungerar dåligt. Denne beskriver hur professionella inte litat på varandra över gränserna vilket i praktiken kan leda till att människor faller mellan stolarna.

Det var bara två program där samhälle/struktur ställdes till svars direkt. Det ena är ett program, en kort nyhetssändning, om ungdomsgänget i Rödeby som trakasserade en familj, vilket resulterade i en konfrontation där fadern i familjen sköt en av ungdomarna till döds. I programmet konstaterar journalisten att:

Samhället missade familjens utsatthet

(2008-02-25)

Det andra programmet är ”Hemlös”, ett fördjupat samhällsprogram, där två socialarbetare som arbetar med uppsökande verksamhet riktat mot hemlösa beskriver hur samhället och strukturerna är del av förklaringen till de hemlösas situation. De beskriver hur de hemlösa lever bakom välfärdsfasaden och att medvetenheten om detta är bristfällig hos många. De beskriver hur de försöker arbeta för att få tillbaka dem i systemet, få dem tillbaka i samhället.

Dom vi inte hittar, det är ingen som hittar dom /.../ de befinner sig helt utanför hjälpsystemet

(2009-11-25)

Den enskilda människan ställs till svars en gång. I programmen väljer journalisterna att fokusera på den enskilde främst som offer för något, 20 av 21 program (se bilaga: Kodning). Det egna personliga ansvaret sträcker sig således inte till den enskilde utan stannar på myndighetsnivå, samt i ett fall politikernivå.

De tre fallen med annan myndighet i kategorin indirekt är i samtliga fall polisen. De ställs inte till svars specifikt men det antyds att de har ett ansvar för det som skett. Två av dessa är från de två nyhetssändningarna som behandlar ”Rödebyfallet” där journalisterna presenterar slutsatserna från en utredning socialtjänsten gjort kring vad som de gjort för fel.

En slutsats som presenteras är att rutinerna i kontakten med polisen bör förbättras, vilket jag tolkar som att polisen indirekt även ställs till svars. Detta understryks ytterligare av journalistens kommentar:

... visserligen självkritisk men tar ej på sig något direkt ansvar. Men socialförvaltningens utredning ska nu lämnas över till länsstyrelsen och i mars kommer även polisens utredning.

(2008-02-25, b)

4.3.1 Vad får det för konsekvenser?

Det är intressant att se hur socialtjänsten och företrädare för denna, oavsett om det är enskilda tjänstemän eller politiker, får stå till svars i majoriteten av fallen.

I en del program, som tagits upp i tidigare kapitel under resultat och analys, försöker individuella socialarbetare, företrädare för fackförbund, socialstyrelsen och stat peka på att det är ett svårt arbete och en utsatt situation. Det ges en bild av att det behövs bättre förutsättningar och att det därmed ligger på kommunal eller eventuellt statlig/nationell nivå. Konsekvensen av att socialtjänsten ställs till svars i så pass stor utsträckning blir därmed kanske inte så allvarlig. Även om det inte alltid är lätt att uppfatta vem som ställs till svars så är det inte bara socialtjänsten som porträtteras som enskilt ansvarig i alla program. Något som kan vara allvarligt för hur ansvarsfrågan uppfattas är att det i programmen i regel är svårt att sortera vad som ligger på vilken beslutsnivå, det vill säga vem ska ställas till svars för vad? En fråga som journalisterna inte hjälper tittaren med. Konsekvensen kan därmed bli att tittaren inte vet vem som ska ställas till svars för det som hänt.

Den enskilde ges bara ansvaret i ett av fallen, detta går att sätta i relation till att vi lever i ett samhälle som ofta framhåller individens eget ansvar och dennes förmåga att styra över sitt eget liv. En anledning till att det är så pass få kan vara att det är många program som handlar om barn, vilka inte är ansvariga för sin situation på samma sätt som vuxna. Ett exempel som tar upp frågan om individuellt ansvar är programmet om Mosippan, det enda program där en enskild ställs till svars. Det är en förälder som tidigare bott med sina barn på mosippan som i en intervju säger att hon hade ett eget ansvar för att ha hamnat i situationen. Dock i programmet i övrigt sätts barnen som utsatta i fokus men det förs ingen diskussion kring föräldrarnas ansvar i sammanhanget, förutom det nyss nämnda fallet. Det är istället samhället och särskilt socialtjänst och politiker som beskrivs ha misslyckats. Det kan vara strukturer som gör att människor far illa och ansvaret för detta kan vara kollektivt. I programmen tycks dock det individuella ansvaret bara sträcka sig till professionella och den enskilde som exempelvis blivit vräkt fräntas allt ansvar. Det kan även vara så att de fall som tas upp är just sådana där den enskilde inte klarar av att ta sitt ansvar vilket gör att det är just här samhället ska komma in och ta ansvar, men att det inte fungerat. Samhället har inte tagit sitt ansvar.

I ett program uttrycks det även att den enskilde myndighetspersonen, tjänstemannen, bör vara den som ska ställas till svars i högre utsträckning. Resonemanget är utförligare beskrivet i kapitel 4.2, i mitten av sida 23. Att det i huvudsak inte är denne tjänsteman som ställs till svars idag ger min översyn av programmen stöd till. Det är snarare så att ett kollektiv ställs till svars och utmålas som problemet.

4.3.2 Hur kan det förstås teoretiskt?

Angående att ställa individen eller kollektivet till svars är det kanske en större nyhet att skildra att det är något fel på systemet och företrädare för det än att skildra enskilda individers misslyckanden. Medians uppgift är inte heller att granska enskilda utan snarare att granska makten, den enskilde är snarare den som ska försvaras (Hadenius & Weibull 2005) vilket kan förklara att kollektivet ställs till svars i stället för den enskilde. Att däremot individer i form av professionella eller politiker inte ställs till svars i lika stor utsträckning som kollektivet går inte lika tydligt att förklara på samma sätt. Förklaringen till detta går istället möjligtvis att hitta i professionaliseringen av socialarbetarna. Att socialarbetarna saknar legitimation och att yrket har en i förhållande till andra yrken låg status kan även göra att den utövande socialarbetaren inte heller på samma sätt kan ställas till svars. Kan en socialarbetare som inte sköter sitt arbete tillfredsställande exempelvis bli av med sin legitimation i likhet med en läkare och det finns ett utbyggt system för att på detta sätt ställa individuella socialarbetare till svars kanske detta även skulle få genomslag i media.

Det är lagstiftarna, det vill säga politikerna, som har makten att införa en legitimation. Enligt Thylefors (2007) kan en stark professionell identitet påverka lojaliteten hos den yrkesverksamme, lojaliteten inom yrkeskåren kan komma att gå före den gentemot arbetsgivaren. Då det är politikerna som både är arbetsgivare och kan påverka frågan om legitimation och därmed ökad status kan det finnas ett intresse hos politikerna att inte stärka socialarbetarna allt för mycket för att på så sätt kunna bibehålla en starkare lojalitet. Att skjuta över mer makt till socialarbetarna ligger inte nödvändigtvis i politikernas intresse. Samtidigt behöver politikerna legitimitet bakom sin politik (Hadenius & Weibull 2003; Rothstein 2010) och på det sociala området kan det därav vara problematiskt med en hos allmänheten allt för ifrågasatt socialarbetarkår. Thylefors (2007) beskriver hur professioner positionerar sig gentemot varandra och att en dominerande ställning ger större inflytande över exempelvis mål och värderingar. I detta kan det finnas ett intresse för andra yrkesgrupper än socionomerna att hålla nere deras status och utöva sitt eget inflytande. Ges exempelvis polisen, som i materialet, uttryck för att framstå som experterna på att hantera ungdomar under 15 år som begår brott kan det ge dem större inflytande och ett större stöd för sina lösningar (Starrin & Swärd 2006, Rothstein 2010).

5 Koppling tidigare forskning

Brunnberg (2001) konstaterar att det har betydelse vilken bild som visas upp i media. Kopplat till resultaten i uppsatsen som visar att det är i få fall som en nyanserad bild av socialtjänsten visas behövs en i media mer aktiv socialarbetarkår. Slutsatsen stöds även av Gibelman (2004).

Vad kan då ske om det inte är en nyanserad bild som visas?

Gibelman (2004) pekar på att förtroendet kan minska för socialarbetarna och därigenom även för socialtjänsten. Zugazaga et. al (2006) pekar på att det även kan påverka socialarbetarens självbild och att det i förlängningen även får konsekvenser för det faktiska yrkesutövandet. Enligt Brunnberg (2001) kan det påverka statusen för yrket.

För att få en mer nyanserad bild behövs fler socialsekreterare i media. Detta understryks av Zugazaga et. al (2006) som markerar vikten av media som kanal till allmänheten då de flesta enskilda saknar egna erfarenheter av socialtjänsten.

6 Slutdiskussion

Syftet med uppsatsen har varit att undersöka hur Sveriges Television och TV 4 skildrar socialtjänsten i sina nyhetsprogram. Detta med hjälp av följande frågeställningar:

- Hur ser de program som omnämner socialtjänsten ut?
- Vilken bild förmedlas i programmen?
- Vem kommer till tals?

Resultaten visar att det är i samband med frågor som rör barn som socialtjänsten vanligast förekommer. 10 av 21 program handlar direkt om barn och ytterligare fem handlar om ungdomar. Programmen skildrar i samtliga fall utom ett den enskilde som offer för något och att det är socialtjänst, socialarbetare eller politiker på olika nivå som främst ställs till svars för det som skett. Dock får andra professioner än socialarbetarna själva uttala sig i nästan lika stor utsträckning och får göra det i rollen som experter. Detta till skillnad från socialarbetaren som istället försätts i försvarsställning och inte skildras som expert inom sitt eget område. Detta resulterar i att socialtjänsten skildras utan att de som verkar inom den får uttala sig om det arbete de genomför, vilket leder till att det inte ges någon tydlig bild av vad socialtjänsten gör.

Kombineras detta med den bild som artikeln i inledningen ger av att socialarbetare är alltför tysta i media går det att se ett behov av att socialarbetare, genom att synas i samhällsdebatten, stärker sin position och för att på så sätt öka legitimiteten i deras arbete. Gentemot andra professioner kan det även stärka socialarbetarnas inflytande och därmed makt inom det område de verkar.

Som beskrivs i den teoretiska referensram som presenteras i kapitel 2 är detta även viktigt för myndighetens legitimitet (Rothstein 2010). Socialtjänstens och socialarbetarnas roller i samhället är tätt hopflätade, de är beroende av varandra och den bild som media förmedlar av dem för att kunna driva sociala frågor och göra ett bättre arbete. I det material som presenterats och analyserats i denna uppsats är som nämns ovan den bild som ges av socialarbetaren problematisk. Det finns som visas i kapitel 2 och i kopplingen mellan teori och resultat i kapitel 4.1.2, 4.2.2 och 4.3.2 ett teoretiskt stöd för vikten av att företrädare för socialt arbete och socialtjänst påverkar den bild som ges av dem i media.

Socialarbetarna behöver komma ut och synas och kontrastera inte bara den bild som ges i media utan även den bild andra professioner ger av dem. Att som visats i undersökningen starka uttalanden om oprofessionella socialarbetare och en inkompetent socialtjänst får skildras utan inblandning eller kommentar av socialarbetarna själva ser jag som ett problem. Ett problem både för legitimitet, status och för yrkeskårens möjligheter att bedriva ett självständigt kvalitativt arbete.

6.1 Vidare forskning

I fältet media och socialtjänst skulle det behövas mer forskning, särskilt utifrån svenskt perspektiv på Sverige. I forskningsområdet finns det flera vägar att gå, det område jag har valt: att titta på hur socialtjänsten faktiskt skildras i Sverige tycks vara särskilt under-utforskat och jag skulle säga att det är en viktig komponent i en socialtjänst att på ett bättre och tydligare sätt förhålla sig till media. Dels för att få bort en del av den negativa stämpeln av socialarbetare som finns hos allmänheten men även och främst för att öka status och självförtroendet för socialarbetare i Sverige. Att få det tydligare beskrivet hur socialt arbete faktiskt skildras kan även komplettera den litteratur som idag redan finns kring hur socialarbetare kan lära sig att hantera media bättre. Socialarbetares utveckling mot att bättre lära sig hantera media förenklas troligtvis av att även veta mer om *hur* de faktiskt skildras, det räcker inte som idag att det bara finns belegg för hur socialarbetarna *upplever* att de skildras. Detta är viktigt ur ett politiskt, samhälleligt och demokratiskt perspektiv då det är högst angeläget att offentliga institutioner såsom socialtjänst har en hög legitimitet.

7 Referenslista

- Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber
- Brunnberg, Ellinor (2001) ” Media och socialt arbete – en explorativ studie av medierapporteringen som påverkansfaktor inom socialtjänsten i Sverige och England” i *Nordicom Information Medie- och kommunikationsforskning i Norden*. Vol. 23, No.2 p 31-44
- Gibelman, Margaret (2004): “Television and the public image of social workers: portrayal or betrayal?” *Social Work* Vol. 49, Nr. 2
- Hadenius, Stig & Weibull, Lennart (2003). *Massmedier: en bok om press, radio & TV*. Stockholm: Bonnier
- Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Larsson, Sam, Lilja, John & Mannheimer, Katarina (red.) (2005). *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur
- Norran.se (2011-02-03) ”Om du inte syns så finns du inte” 2011-09-12
<http://norran.se/2011/02/omduintesyntessafinnsduinte/>
Ansvarig utgivare: Mikael Bengtsson
- Starrin, Bengt & Swärd, Hans (2006). "Makt och socialt arbete" i Meeuwisse, Sunesson & Swärd (red) *Socialt arbete en grundbok*. Stockholm: Natur och Kultur
- Thomassen, Magdalene (2007). *Vetenskap, kunskap och praxis: introduktion till vetenskapsfilosofi*. Malmö: Gleerups utbildning
- Widerberg, Karin (2002). *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur
- www.vr.se: Vetenskapsrådet <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>
(2011-11-25)
- Zugazaga, C; Surette, R; Mendez, M; Otto, C: “Social worker perceptions of the portrayal of the profession in the news and entertainment media: an exploratory study” I *Journal of Social Work Education*. Vol. 42, Nr 3

Bilagor

Appendix: lista över program från Svensk Mediedatabas

2007

- [Rapport SVT1 2007-02-16 19:30-20:00](#)
- [Rapport SVT1 2007-04-10 19:30-20:00](#)
- [Gomorrön Sverige SVT1 2007-04-11 06:00-09:30](#) (a)
- [Aktuellt SVT2 2007-04-11 21:00-21:25](#) (b)
- [Rapport SVT1 2007-04-12 19:30-20:00](#)
- [Gomorrön Sverige SVT1 2007-04-13 06:00-09:30](#)
- [Rapport SVT1 2007-07-18 19:30-20:00](#)
- [Uppdrag granskning - sommarspecial SVT1 2007-08-09--2007-08-10 23:10-00:10](#)
- [Uppdrag granskning SVT1 2007-10-18--2007-10-19 23:20-00:20](#)
- [Aktuellt SVT2 2007-11-01 21:00-21:25](#)
- [Rapport SVT1 2007-11-14 19:30-20:00](#)

2008

- [TV4Nyhetererna - \[Stockholm, TV4, 2008-02-25\] 19.00](#) (a)
- [Aktuellt SVT2 2008-02-25 21:00-21:30](#) (b)
- [Nyhetsmorgon - \[Stockholm, TV4, 2008-04-22\] 05.50](#)
- [TV4Nyhetererna - \[Stockholm, TV4, 2008-11-07\] 19.00](#)

2009

- [Rapport - \[Stockholm, SVT1, 2009-07-15\] 19:30-19:50](#)
- [Gomorrön Sverige - \[Stockholm, SVT1, 2009-07-16\] 06:28-09:30](#)
- [Rapport med A-ekonomi - \[Stockholm, SVT1, 2009-08-25\] 19:30-20:00](#)
- [Rapport med A-ekonomi - \[Stockholm, SVT1, 2009-09-11\] 19:30-20:00](#)
- [Aktuellt - \[Stockholm, SVT2, 2009-11-17\] 21:00-21:30](#)
- [Hemlös - \[Stockholm, SVT2, 2009-11-25\] 22:30-22:59](#)

Kodningar

Nedan följer kodning av vilken typ av program det är samt O = huruvida individen presenteras i huvudsak som ett offer för något i programmet. Programmen är listade kronologiskt.

nyhet = nyhetssändning med kortare inslag, **morgon** = längre nyhetsprogram med längre inslag och diskussion, **samhäll** = fördjupade samhällsprogram

2007

- O Missbrukarvård, dålig **nyhet**
- O Vetlanda tjejen, soc gjorde inget **nyhet**
- O -"- **morgon**
- O -"- ställas till svars, oprofessionlighet **nyhet**
- O -"- ställas till svars, oprofessionlighet **nyhet**
- O -"- generaliserande varför fungerar socialtjänsten så dåligt (tar hela trots familje bara), oprofessionlighet **morgon**
- O Omhändertagande av barn ett misstag? Polis och JO anmälan **nyhet**
- O Vetlanda tjejen, uppdr. gra. **samhäll**
- O Mosippan, kategoriboende hemlösa barnfamiljer, uppdr. gra. **samhäll**
- O Våldsamma ungdomar – gjorde soc. tillräckligt **nyhet**
- O Ungdomsbrottslighet, socialtjänsten gör inget. Soc. inte samma som polis, **nyhet**

2008

- O Ungdomsgäng, samhället missar **nyhet**
- O Samma ungdomsgäng, 4 av 5 anm. når ej soc., **nyhet**
- O Uppror mot sparpaket i kommunen, **morgon**
- O PRO kräver pargaranti i SoL, **nyhet**

2009

O Soc. ska få prata med barn utan föräldrars medgivande, ska de få det?, **morgon**

O -"- **nyhet**

O Soc. i Jönköping erkänner fel, 15åring tog liv innan rättegång, soc. ej tagit vårdnadsansvar
nyhet

Gbg lugnare soc. och polis hembesök ungdomar, **nyhet**

O Missbrukare tvingades inte till vård, socialchef dömd, **nyhet**

O Hemlöshet och bostadspolitik i STHLM, **samhäll**